

MIT-HOL

MAGYAR INTERNETES TÁJÉKOZTATÁS – HUNGARIAN ONLINE LIBRARIAN

Az internet többféle módon is felhasználható a könyvtári tájékoztatásban. Kezdetben csak az on-line elérhető adatbázisok, katalógusok, weblapok épültek be a hagyományos referenz szolgálatok információforrásai közé. Később egyre több helyen tették lehetővé, hogy már maguk a kérdések is az internetről érkezzenek, rendszerint a könyvtár honlapján megadott e-mail címre. Néhány külföldi intézményben pedig már azzal kísérleteznek, hogy a könyvtárosok az internetes csevegő (chat) és a digitális hangátviteli szoftverek segítségével élőben tudják segíteni a távoli olvasókat a szakirodalom és az adatok keresésében, a hálózaton való eligazodásban. Az internet lehetővé teszi a tájékoztató könyvtárosok közötti együttműködést is: az egyes intézményekben rendelkezésre álló információforrások és szakmai ismeretek egyesíthetők, ezért sorra szerveződnek az országos és világméretű on-line referenz szolgáltatások. Az alábbiakban az első ilyen hazai együttműködés valamivel több mint egy éves történetét és tanulságait foglaljuk össze, és javaslatot teszünk a továbblépés, továbbfejlesztés lehetséges irányaira is.

A MIT-HOL létrejötte és működése

Az MKE Elektronikus Könyvtári Szekciójának keretében az 1999-es nyíregyházi Networkshop konferencián indult meg a később MIT-HOL néven bevezetett on-line referenz megtervezése, kialakítása. A név a Magyar Internetes Tájékoztatás – Hungarian Online Librarian rövidítése, ami egyben a szolgáltatás kétnyelvűségét is jelzi: a magyar mellett minden része angolul is rendelkezésre áll. A MIT-HOL lényege, hogy egy egységes rendszerbe szervezi a részben már korábban is – elsősorban a szak- és felsőoktatási könyvtárakban, valamint a MEK-ben – létező helyi internetes tájékoztató szolgáltatásokat, illetve az ilyen munkát végző könyvtárosokat. Az elképzelés megfogalmazása után a KATALIST levelezőcsoportban megjelent egy felhívás partnereket keresve az ötlet részletesebb megtervezéséhez és kivitelezéséhez. A jelentkezőkkel egy kifejezetten erre a célra létrehozott, HUNREFER nevű listán dolgoztuk ki a szolgáltatás induló szabályait, majd a Magyar Elektronikus Könyvtár szolgáltató gépén elkészítettük a szükséges weblapokat és szoftvereket. A szolgáltatást néhány hetes tesztidőszak után – szűk, főleg könyvtárosi körökben meghirdetve – 1999 szeptemberében indítottuk el hi-

* Az Informatikai és Könyvtári Szövetség Tudományos és Szakkönyvtári Tagozatának 2000. december 6-án tartott szakmai napján elhangzott két előadás szerkesztett szövege.

vatalosan. A tájékoztatási munkára kb. 25 könyvtáros és más szakember jelentkezett. A résztvevők egy része megkapta munkahelye hivatalos támogatását is, de lényegében mindenki önkéntes alapon, külön javadalmazás nélkül, lelkesedéssel végzi ezt a feladatot.

Az ingyenes szolgáltatást a MIT-HOL weblapján található űrlap kitöltésével és elküldésével veheti igénybe bárki, a világ bármely részéről. A kérdést egy zárt levelezési lista továbbítja a résztvevő könyvtárosokhoz, mindenki automatikusan megkap minden kitöltött űrlapot. A résztvevők a rendelkezésükre álló források, a szabadidejük és a hozzáférésük függvényében válaszolnak egy-egy beérkezett kérdésre, gyakran alig néhány perc vagy néhány óra múlva, nehezebb esetekben pedig legfeljebb 2 munkanapon belül. A válaszokat a MIT-HOL könyvtárosai nemcsak a kérdezőnek, hanem a listának is elküldik, így a többiek is azonnal értesülnek arról, hogy valaki már megválaszolta az adott kérdést, és elolvashatják a válasz szövegét is. Ha valaki ki tudja egészíteni a választ, az egy újabb levelet küldhet a kérdezőnek és – másolatként – ugyancsak a levelezési listára. Így a kérdező néha több, egymást kiegészítő vagy pontosító válaszlevelet is kaphat. A koordinálás hiánya ellenére az eddigi tapasztalatok szerint ritkán fordult elő párhuzamos kutatómunka, a kérdező pedig mindig jól járt a két-három, különböző szempontú, részletességű válasszal. A válaszolás előtt a kérdezővel sincs semmiféle további egyeztetés, ellenőrzés vagy referenzs interjú. Ezt a virtuális környezet nem teszi lehetővé, vagy legalábbis meglehetősen lelassítaná, elbonyolítaná a szolgáltatást. De itt is kedvezőek a tapasztalatok: az űrlap kellően részletes ahhoz, hogy ha rendesen kitöltik, akkor elég jó hatásokkal tudunk válaszolni.

Minden, a levelezési listára elküldött levél bekerül a MIT-HOL böngészhető és kereshető archívumába. Mivel az archívum a kérdezők nevét és e-mail címét is tartalmazza, a személyes adatok védelme érdekében nem nyilvános, csak a szolgáltatásban regisztrált szakemberek férhetnek hozzá egy jelszóval. Ugyanakkor a tekintélyes mennyiségű levél, a sok, gyakran ismétlődő kérdés és válasz hasznos információforrás lehet más könyvtárosoknak és a potenciális MIT-HOL használóknak egyaránt, ezért az archívum egy, neveket és postafiók címeket nem tartalmazó másolata havi frissítéssel nyilvánosan elérhető a <http://listserv.iif.hu/Archives/mit-hol.html> oldalon.

Egy internet-könyvtáros tapasztalatai

A MIT-HOL válaszleveleinek végén a következő aláírás szerepel: Üdvözlétel... az internet-könyvtáros. Ez egyrészt – szándékosan – kicsit személytelenné teszi a választ, hogy a kérdező érezze: egy együttműködésen alapuló, központi szolgáltatást vett igénybe. (Persze a levél fejlécében a válaszoló könyvtáros neve és esetleg munkahelye is benne van, ami néhány embert így is arra csábít, hogy legközelebb már magánlevélben közvetlenül hozzá forduljon a további kérdéseivel.) Másrészt az internet-könyvtáros kifejezés egy újfajta munkakört is jelez: olyan könyvtári tájékoztatót, aki munkájához elsősorban hálózati forrásokat és eszközöket használ. A MIT-HOL eddigi működésének egyik legérdekesebb tapasztalata, hogy a beérkezett kérdéseknek már milyen nagy százaléka válaszolható meg pusztán on-line adatházisok és web-keresőrendszerek segítségével. Persze az

esetek egy részében csak idegen nyelven (főleg angolul) található meg a keresett információ, s a komolyabb szakirodalom-kutatáshoz sokszor – többnyire egyébként szintén (helyi) hálózaton át elérhető – CD-ROM adatbázisokat is igénybe kell venni, és azért nem elhanyagolható a nyomtatott források, főleg a kézikönyvek fontossága sem. De mindenképpen biztató, hogy a magyar internet milyen gyorsan telik meg könyvtári szempontból is értékes tartalommal.

A MIT-HOL egy év alatt több mint 2100 kérdést kapott, jelenleg naponta 5–10 kérdés érkezik. Ez igen komoly érdeklődést jelent, mivel a szolgáltatást nem reklámozzuk, nehogy túlterhelődjön. Nagyon valószínű, hogy egy kis hírveréssel, forgalmasabb weboldalakra való bekötéssel akár napi 50–100 kérdés is jönne. A több mint kétezer kérdésből kb. 50-60 esetben nem tudott segíteni az internet-könyvtáros, elsősorban olyankor, ha valamilyen nem klasszikus idézetet kerestek. Természetesen ennél többször fordult elő, hogy nem tudtunk pontos választ adni, csak továbbírányítottuk a kérdezőt az illetékes intézményhez, személyhez. A MIT-HOL, ahogy a neve is mutatja, alapvetően az elinduláshoz, a gyors tájékozódáshoz, a további keresés irányának megmutatásához akar segítséget nyújtani, már csak technikai okokból sem mindig tudjuk az elsődleges dokumentumokat eljuttatni a távoli kérdezőnek, főleg ha azok csak nyomtatásban jelentek meg. Kellemes tapasztalat az is, hogy a felhasználók nagy többsége megértette a szolgáltatás lényegét, értelmesen tölti ki az űrlapot, és könyvtárosoknak való kérdéseket tesz fel (orvosi és jogi tanácsadást például nem vállalunk), s sokan kedvesen meg is köszönik a segítséget, amelynek révén gyakran több órák vagy napos keresgélést spórolhattak meg az interneten vagy a könyvtárakban. A kérdezők jelentős része középiskolás vagy egyetemi-főiskolai hallgató, de vannak rendszeresen visszatérő vállalkozók, fordítók, tudományos kutatók is, és egyre több az olyan könyvtáros kolléga is, főleg a kisebb városi/községi/iskolai könyvtárakból, aki saját forrásaiból nem tud válaszolni egy-egy helyi olvasó nehezebb referenz kérdésére, így a MIT-HOL-nak továbbítja azt. A kérdések a legváltozatosabb témákban jönnek – a Monopoly társasjáték szabályaitól kezdve a struccfenyésztségig –, ami különösen érdekessé teszi ezt a fajta tájékoztató munkát, hiszen a legtöbb szakkönyvtárban meglehetősen egysíkú kérdéseket kap a referenz könyvtáros. Néha pedig igazi rejtvényfejtést vagy nyomozást igényel egy-egy fogósabb feladat, például amikor valaki a sáfrányos szeklice extrakciójáról keres irodalmat, egy másik pedig azt szeretné tudni, hogy kitől kapta Horthy Miklós azt a bizonyos fehér lovat.

Vannak sajnos negatív tanulságai is ennek a kísérletnek. Az egyik legkellemetlenebb, hogy a hazai bibliográfiai adatbázisok és könyvtári katalógusok kezelőfelülete mennyire rosszul van megtervezve. Több könyvtár OPAC-ja annyira barátságtalan, hogy egyszerűen nem merjük ajánlani a használatukat a kérdezőknek, inkább mi válogatunk helyette, és csak bibliográfiát küldünk el, ami természetesen jelentős többletmunkát jelent. Szintén fölöslegesen sok időt visz el az on-line és CD-ROM adatbázisokból letöltött vagy kimásolt adatok formázása, mert szinte sehol sincs lehetőség egy tisztességes bibliográfia-lista összeállítására és átemelésére a levelező programba. A dokumentumok címe, szerzője és megjelenési adatai a legváltozatosabb formában és sorrendben, semmilyen szabványhoz nem igazodva jelennek meg a találati listákban, és olyan is van, hogy két különböző képernyőről kell összeszedni az alapvető bibliográfiai adatokat, vagy külön kereséssel kideríteni a folyóiratok és lelőhelyek – a laikus számára mindenképpen – rejtélyes

rövidítéseinek feloldásait. Egy-egy kérdés megválaszolása átlagosan kb. fél órát igényel, és ennek gyakran a fele a különböző forrásokból származó adatok nagyjából egységes és értelmes formátumra való alakításával telik el. A könyvtáraknak nem volna szabad meglepedni a számítógépes cégek által alapértelmezésként beállított keresőképernyőkkel és output formátumokkal, hanem felhasználóbarátta kellene alakítaniuk az adatbázisaik kezelőfelületét, mert különben az előállításukba befektetett rengeteg munkának csak egy töredéke hasznosul!

A MIT-HOL 2.0 verzió terve

A magyar könyvtárosok együttműködésén alapuló on-line referenz első időszaka mindenképpen sikeresnek mondható, és a vállalkozás továbbfejlesztésre érdemes. A lelkesedésre alapozott részvétel azonban kifulladásra látszik, s a laza, virtuális szerveződés sem teszi lehetővé több, mondjuk akár egy nagyságrenddel több kérdés hatékony kezelését. A szolgáltatás jelenlegi keretében még a már meglévő felhasználói igény sem elégíthető ki megbízhatóan hosszú távon, és mindenképpen szükséges volna a hiányzó szakterületekről (pl. sport, zene) is alkalmas könyvtárosokat toborozni. A szolgáltatás elérte azt a szintet, amikor már elengedhetetlen, hogy az egyes szakterületekért intézményesen egy-egy könyvtár vállaljon felelősséget, s megfelelő szervezeti és anyagi háttér álljon rendelkezésre a további működtetéséhez. Vagyis itt az ideje egy 2.0-ás változat kidolgozásának és bevezetésének.

A továbbfejlesztés egyik lehetséges módja a következő:

A MIT-HOL-t kétszintessé kellene tenni. A kérdések először egy moderátorhoz kerülnek, aki vagy saját maga meg tudja válaszolni őket, vagy továbbítja a megítélése szerint illetékes könyvtárosoknak. Utóbbi esetben a válaszból is csak a többi illetékes könyvtáros és természetesen a moderátor kap másolatot. Valamennyi kérdés és válasz a referenz lista archívumába is bekerül, ahol a tagok bármikor hozzáférhetnek ezekhez. Ezzel a megoldással mindenki csak az érdeklődési körébe tartozó témájú kérdéseket és válaszokat kapja meg (a kapott levelek száma ennek ellenére persze a mainál magasabb lehet, ha a MIT-HOL igazán népszerű lesz). A szolgáltatás szervezeti keretét egy, a résztvevő könyvtárakból álló konzorcium adná, az élén az Országos Széchényi Könyvtárral, melynek eddig a MEK Osztálya koordinálta a MIT-HOL működését. A moderátorokat mindig egy ügyeletes könyvtár adná, legalább napi 16 órában. Az OSZK Tájékoztatási Osztálya szervezné a résztvevők felkészítését és az ügyeleti rendet, napi vagy heti váltásban. Az ügyeletes könyvtár köteles lenne a MIT-HOL szolgáltatásról gondoskodni, szakreferenst biztosítani a vállalt időkre. Az ügyeletesnek kijelölt munkatársakat az adott könyvtárnak kell ellátni megfelelő technikával, internetes géppel, CD-ROM-adatbázisokkal, nyomtatott kézikönyvekkel. A szolgáltatás második szintjébe a konzorciumon kívüli könyvtárak munkatársai és egyéb intézményekben dolgozó szakemberek is csatlakozhatnak külső szakértőként, lazább szerveződésben, fizetség nélkül.

A szolgáltatás hosszabb távon, nagy forgalom esetén akkor vállalható, ha mind a résztvevő könyvtárak, mind a könyvtárosok érdekeltté tehetők a munkában, az ed-

dig elért színvonal fenntartásában és továbbfejlesztésében. A MIT-HOL próbaidőszaka és a külföldi tapasztalatok arra utalnak, hogy egyre nagyobb igény van egy ilyen jellegű szolgáltatásra az interneten. Ez azt is jelenti, hogy megfelelő hírverés esetén meglehetősen nagy hálózati forgalmat generálhat. Ez a forgalom – kellő szervezettségben – biztosíthatná a résztvevők munkájának finanszírozását és a szolgáltatás folyamatos működésének és technikai fejlesztésének költségeit. Úgy gondoljuk, hogy egy ilyen vállalkozás menedzselésére, a szolgáltatás marketingjére egy internetes cég, valamelyik tőkeerős portálszolgáltató alkalmasabb lenne, mint egy könyvtár, egy nehézkes döntési és pénzügyi mechanizmussal rendelkező költségvetési intézmény. Megfelelő részletes megvalósíthatósági terv kidolgozása után az eddigi szolgáltatás eredményével megerősítve a konzorciumnak egy piaci partnert kellene keresnie. Így a könyvtáros szakma, a könyvtárakban felhalmozott információs vagyon és szaktudás együtt jelenhetne meg a napi több tízezer látogatót vonzó portál oldalakon az orvosi, jogi, adóügyi stb. tanácsadó szolgáltatásokkal, amelyek már régóta működnek és nagyon népszerűek a legnagyobb internetes vállalatok weblapjain. A MIT-HOL finanszírozásának másik hátterül a hazai és külföldi pályázatok szolgálhatnának, hiszen több szervezet is támogatja az ilyen, az interneten való tájékozódást segítő új fejlesztéseket. Fontos volna bekapcsolódnia a külföldi AskA projektekbe is, például a Library of Congress által szervezett Collaborative Digital Reference Service együttműködésbe, melynek keretében jelenleg mintegy 60 – nagyrészt angol nyelvterületen működő – könyvtár teszteli egy világméretű on-line referenz szolgáltatás létrehozásának lehetőségeit. A CDRS szervezői a jövőben más országokat is szeretnének bevonni az együttműködésbe, és már érdeklődnek a MIT-HOL iránt is. Egy ilyen nemzetközi meta szolgáltatáshoz természetesen csak megfelelő szervezeti háttérrel és kapacitással lehet/szabad csatlakozni.

Javaslat

A fentiek alapján javasoljuk az Országos Széchényi Könyvtárnak, valamint az érdekelt szak-, felsőoktatási és közművelődési könyvtáraknak, hogy jöjjön létre a fent ismertetett szolgáltatásra egy könyvtári konzorcium, amely nyílt legyen minden, a szolgáltatásba bekapcsolódni kívánó könyvtár, könyvtáros és más szakember számára. A konzorcium koordinátorának az Országos Széchényi Könyvtárat javasoljuk. Az alapvető célkitűzések elfogadása után meg kell alapítani a konzorciumot, kidolgozni a szolgáltatás továbbfejlesztésének részletes ütemtervét. Elsődlegesen meg kellene szólítani és meghívni a szolgáltatásban eddig önkéntes alapon részt vett és aktívan dolgozó könyvtárosokat, szakembereket, elismerve és megköszönve eddigi munkájukat.

Néhány érdekes URL cím:

A MIT-HOL szolgáltatás weblapja:

<http://www.mek.iif.hu/MIT-HOL>

Üdvözlettel egy Internet-könyvtáros (szakdolgozat a MIT-HOL-ról):

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/hasznal/mithol/>

Collaborative Digital Reference Service (CDRS) homepage:

<http://www.loc.gov/rr/digiref/>

Diane Nester Kresh: Offering High Quality Reference Service on the Web
The Collaborative Digital Reference Service (CDRS)

D-Lib Magazine, June 2000, Vol 6, Num. 6.

<http://www.dlib.org/dlib/june00/kresh/06kresh.html>

NOLA AskUsQuestions Project

<http://www.askusquestions.com>

Virtual Reference Desk AskA Locator

<http://www.vrd.org/locator/subject.html>

**Moldován István
Drótos László**

30 éves az MKE Zenei Könyvtáros Szervezete

Önálló értelmiségi foglalkozások – hivatások – szélesebb körű elismertségének, mintegy „nagykorú”-vá válásának előfeltétele az adott szakterülethez kapcsolódó intézményrendszer, szakmai infrastruktúra kialakulása. A kérdéssel foglalkozó szociológusok általában három alrendszer – a képzés, a szaksajtó és az autonóm szakmai szervezet – létrejöttét tekintik a társadalmi vagy tudományos emancipálódás sine qua non-jának. Valóban, ezen intézmények létrejötte azt jelenti, hogy valamely részterületen már elegendő gyakorlati tapasztalat és elméleti tudás halmozódott fel ahhoz, hogy művelői megkülönböztessék magukat más foglalkozások képviselőitől, ugyanakkor a „tan”, vagyis a munkafolyamatok racionális végzéséhez szükséges tudnivalók mennyisége, minősége és összetettsége szükségessé teszi szervezett keretek között történő átadását és az elsajátítottakról a hivatás végzéséhez mintegy „belépőül” szolgáló különböző vizsgák letételét – tehát a képzés megszervezését –; az új felismerések, gondolatok, tapasztalatok megismertetésének és a szakmai terminológia egységesülésének igénye kikényszeríti megfelelő fórum – a szaksajtó – alapítását; a közös érdekek felismerése valamint a szakmai etika és a sajátos identitástudat (a „mi”-tudat) kialakulása pedig elvezet a szakmai szervezetek, kamarák kifejlődéséhez. Szerencsés körülmények között nagyjából egy időben szerveződnek meg a különféle intézmények, kedvezőtlen külső (és belső) feltételek esetén azonban évtizedekig elhúzódhat a folyamat. A magyar könyvtárosság önszerveződése és így társadalmi elfogadottsága az utóbbira példa: 1876 óta van szaksajtó (ekkor indult a Magyar Könyvszemle), 1935-ben alakult meg a levéltárosokkal közös egyesület, hogy a II. világháború után gyakorlatilag megszűnjön, illetve a szerényenél is szerényebb keretek között működjön az 1960-as évekig, és mindössze 1949 óta van intézményesített, iskolarendszerű (vagyis felsőoktatási szakképzésként érettségi után választható) képzés.

Az MKE újjászervezése 1965-ben azt jelentette, hogy a könyvtárak – és így a könyvtárosok – társadalmi szerepe és súlya megnőtt, az állami irányítás pedig hajlandó egy többé-kevésbé autonóm szakmai szervezetet partnernek tekinteni. (A többé-kevésbé megszorítás nagyon is indokolt az újjászervezés körüli évekre. Az MKE történetének 1985-ben kiadott kronológiájából veszem az adatokat: 1965. november 15-én az MM hagyta jóvá az MKE alapszabályát és rendelte el nyilvántartásba vételét, 1966-ban pedig „[...] főosztályi értekezlet vitatja meg az MKE működésének tapasztalatait. Feladatként szabják meg az OKDT-vel a kapcsolatok erősítését és a könyvtárügy külföldi propagandájának fejlesztését.”) Ezek a korlátozott lehetőségek a korábnál mégis nagyobb mozgásteret tettek lehetővé a könyvtárügy számára. (Alighanem az 1960-as évek magyar könyvtárügyére is igaz a régi erdélyiek mondása: „Tudtuk mit kellene tenni, de tettük, amit lehetett.”) A 60-as évek végének pezsgése a hazai könyvtárügyben mindenesetre elvezetett 1970-ben az MKE szervezeti felépítésének módosulásához is. 1965-től az egyesületen belül sorra alakultak meg a területi (megyei) szervezetek, a könyvtártípusok vagy könyvtári munkafolyamatok szerinti szerveződések azonban a kezdeti években nem voltak.

Az első szakmai szekció a zenei lett. 1970. március 11-én az Állami Gorkij Könyvtár zenei gyűjteményében közel 30 alapító Pethes Iván kezdeményezésére határozta el az MKE Zenei Könyvtáros Szekciója megalapítását. Első elnöke Pethes Iván lett, aki már az 1960-as évek elejétől sürgette egyrészt a közkönyvtárakban zenei részlegek kialakítását, másrészt igyekezett bekapcsolni a már létező zenei könyvtárakat a nemzetközi zenei könyvtári élet vérkeringésébe. Tulajdonképpen az ő nevéhez kapcsolható a magyar nyelvű zenei könyvtári szakirodalom megteremtése. Szórványos cikkek, kisebb publikációk álltak csak rendelkezésre 1970-ig, amikor közzétette „A fonotéka” című, a maga korában úttörő és kitűnő kézikönyvét. Az új szekció megalakulása vitathatatlanul az ő szervezőképességének és karizmatikus személyiségének köszönhető.

Az MKE zenei szervezete volt tehát az első a szakmai alapon szerveződők közül. Természetesen ez sem volna elhanyagolható a közelmúlt szakmatörténete szempontjából. Fontosabb azonban, hogy a szekció és tagsága egy olyan könyvtári modell megteremtésén munkálkodott, amelyben az új információhordozók – a hangfelvételek – a gyűjtemény teljes jogú tagjává válnak, és ezekre új szolgáltatásokat lehet építeni. De a technika megjelenése a zenei könyvtárakban nem cél, hanem eszköz volt. A zenei szekció és a zenei könyvtárosok nem feledehték Kodály ma is aktuális (sőt időszerűbb, mint évtizedekkel ezelőtt) intelmét: „Mechanizálódó korunk olyan úton halad, melynek végén az ember géppé válik. Ettől csak az ének szelleme véd meg.” Az ének, a művészet, vagyis az ember nembeli lényegét leginkább kifejező kultúra. Lehet-e könyvtárosnak méltóbb hivatása annál, mint hogy a kultúra értékeit őrizze az elgépiesedés ellen? Nem az eszköz, a technika ellenében – mely maga is része a kultúrának –, hanem a lélektelen technikát céllá emelő szemlélet ellen és persze főleg nem a technika nélkül. De a sorrendet és a célt soha össze nem keverve.

Harminc év – egy nemzedéknyi idő – már történelem, kudarcokkal és örömeikkel teli. Az MKE Zenei Könyvtáros Szervezetének volt része mindkettőben. 2000. december 7-én mégis az utóbbiakra emlékeztek (bár az előbbieket sem feledték) a zenei szekció egykori és jelenlegi tagjai, mintegy százan a Fővárosi Szabó Ervin

Könyvtár Zenei Gyűjteményében. Nem szakmai tanácskozáson adtak számot a megjelentek az eltelt esztendőkről, hanem sokszor szubjektív, helyenként a humorba öltöztetett, de a meghatottságot sem nélkülöző emlékezőekben.

A jó hangulatú találkozó (melyet megtisztelt jelenlétével az MKE képviselőiben Vajda Erik és Ottovay László is) bensőséges eseménye volt az MKE Zenei Könyvtáros Szervezete által 2000-ben alapított Emléklap átadása. Kilenc kolléga kapta meg az emléklapot, kilenc olyan kolléga, akinek működése, szakmai életútja meghatározó a magyar zenei könyvtáriügy elmúlt néhány évtizede és jelene számára: dr. Benkő Csabáné, Dinnyés Józsefné, Gócza Julianna, Gyimes Ferenc, Mona Ilona, dr. Murányi Róbert Árpád, dr. Skaliczki Judit, Szalai Ágnes és Vavrincez Veronika. Az első alkalommal átadott emléklapok az ő személyük révén kaptak és kapnak súlyt és rangot a jelenben és még inkább a jövőben.

Harminc éves tehát az MKE Zenei Könyvtáros Szervezete. Az elmúlt évtizedekben bebizonyította működésével létjogosultságát, és eddigi eredményei feljogosítanak annak feltételezésére, hogy a változó könyvtári világban is szükség van a szekció és a zenei könyvtárosok munkájára.

Pogány György

Tervek, ötletek, javaslatok az olvasás évére

Tanácskozásra invitálta tagjait az MKE Olvasószolgálati szekciója október végén Bakonybélbe. A téma: az olvasás évének előkészítése. Meghívót kapott az elnökség és minden szekció, hogy egy-egy taggal képviseltesse magát, s természetesen az egyesületen kívül mindazok a szervezetek, intézmények, amelyek céljaik, tevékenységi körük révén feltehetően ugyancsak szívügyüknek tekintik a könyv, az olvasás népszerűsítését.

A meghívottak többsége örömmel jelent meg tanácskozásunkon, melyet *Nemes Erzsébet*, az olvasószolgálati szekció elnöke nyitott meg. *Balogh Mihály* az MKE elnöksége nevében üdvözölte a résztvevőket.

Az olvasás éve megszervezésének ötletét az angoloktól vettük át. *Zentai Péter*, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének elnöke az 1998-as frankfurti könyvvásáron értesült az angliai kulturális kampányról, s hazatérve azonnal javasolta ennek hazai megvalósítását. Mint tanácskozásunkon elmondta, meggyőződése, hogy a magyar kormányzatban megvan a politikai akarat, így erre támaszkodva nemzeti ügyvé tehetjük mi is az olvasás évét. A hivatalos döntés megszületését egyrészt azért tartotta fontosnak, mert ezáltal terelhetők mederbe a szerteágazó elképzelések, ötletek, másrészt az ügy anyagi vonzatai miatt: a kormány finansziális támogatása nélkül nem várható komoly eredmény a kampánytól.

Az előadások, viták alapján jól súlypontosozhatóak azok a gondok, problémák, melyeket az olvasás éve kapcsán reflektorfénybe szeretnénk állítani, jelezve, hogy ez a mozgalom az egész társadalom ügye, a kultúra térhódítása nemzeti érdek.

Egyre növekszik az olvasászavarral küszködő gyermekek száma – figyelmeztetett *Mudri Zsuzsa*, a Magyar Pedagógiai Társaság küldötte. Az olvasástechnikai nehézségek pedig a tanulás hatékonyságát kérdőjelezik meg, s innen már nem nehéz megjelölni az érvényesülésig vezető út buktatóit. Hiszen az olvasás nem csupán műveltségépítés – hangsúlyozta *Nagy Attila*, a Könyvtári Intézet osztályvezetője, aki egyben a Magyar Olvasástársaságot is képviselte –, hanem lehetőség a versenyképessé válásra, segít a belső konfliktusok, válságos helyzetek megoldásában. Felhívta a figyelmet arra is, hogy az idegen nyelvek elsajátítása sem lehet hatékony, ha valaki a saját anyanyelvét nem képes árnyaltan használni. Az olvasás konfliktust oldó szerepét emelte ki *Moldován István* is, a Magyar Elektronikus Könyvtár egyik megalkotója és irányítója. Mondandójának lényege: fontos feladatunk hatékonyan szembeszállni az intoleranciával, megfékezni az emberekben a másokra irányuló ártó szándékot. Az olvasás alkalmas arra, hogy a figyelmet az igazi emberi értékekre irányítsa. Az új média eszköztárának használatát meg kell tanulni, élnünk kell a korszerű műveltség megszerzésének módszereivel, de ezek közül továbbra sem hiányozhat az olvasás, s nélkülözhetetlen a könyvtári háttér is.

Rendkívül fontos, hogy az olvasás során igazi irodalmi élmény szülessen, könyvközeli életre csak ezáltal hangolódhat az ember – jelezte *Hubert Ildikó* a Könyvtárostanárok Egyesületének képviselőjében. Irodalomtanári tapasztalatai szerint a mindenáron erőltetett műelemzés gyakran az irodalmi mű élvezetének rovására megy. *Tüskés Tibor* a Nemzeti Kulturális Alap színeiben szintén az irodalom élményt nyújtó funkcióját hangsúlyozta, s hozzátette: az élmény csak akkor születhet meg, ha az iskola megtanította a gyerekeket az értő olvasásra. Ha ez elmaradna, később igen nehezen pótolhatók a hiányok – derült ki *Egyházi Mártának*, a Veszprémi Egyetemi Könyvtár igazgatójának előadásából. Tapasztalatai riasztóak: ma már az egyetemisták körében is gyakoriak az olvasástechnikai hiányosságok, ez pedig tájékozatlansághoz, érdektelenséghez, az unintelligencia felerősödéséhez vezet. *Nagy Attila* hozzászólásából megtudhattuk, hogy egyes amerikai egyetemeken már szükségesnek tartják a frissen felvett hallgatók számára előkészítő szemeszterek bevezetését, melyek során az olvasástechnika fejlesztését szolgáló tréningeken vesznek részt a hallgatók. Ha ez elmaradna, képtelenek lennének megbirkózni az egyetemi tananyaggal.

A személyes példamutatás erejére többen is felhívták a figyelmet. Közöttük *Bánhegyi Miksa*, a Pannonhalmi Apátság nagykönyvtárának igazgatója, aki arról számolt be, hogy a gimnázium diákjai számára rendszeresen szerveznek ún. esti beszélgetéseket, melyeken neves művészek, közéleti emberek a vendégek. A diskurzus nem feltétlenül mindig irodalomcentrikus, de a meghívottak értékrendje, műveltsége és egyéb emberi kvalitásai inspirálóan hatnak a diákok olvasókedvére. *Bánhegyi atya* a diáktársak hatását tartotta még kiemelten fontosnak: ha a kortárs közvetíti a saját értékrendjét, arra jobban odafigyelnek a gyerekek.

A közművelődési könyvtárakból érkezett, olvasószolgálati munkát végző küldöttek szintén beszámoltak tapasztalataikról, elképzeléseikről és terveikről is, melyek közül jó néhány időközben meg is valósult, hiszen a 2000. év tavaszán már lehetett pályázni a Nemzeti Kulturális Alapnál az olvasás éve helyi programjainak megszervezésére. A zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár munkatársai gyermekrajz-pályázatot hirdettek az olvasás éve emblémájának elkészítésére. A

legsikeresebb pályamunkákat egy kamarakiállítás keretében be is mutatták a tanácskozás résztvevőinek, s láthattuk azt is, hogy az I. helyezést elért pályamű már ott díszleg mindegyik, az olvasás évéhez kapcsolódó rendezvényük meghívóján. A három hazai könyvtáros előadó (*Csonka Mária*, Dunakeszi Városi Könyvtár; *Kereki Judit*, Zalaegerszegi Városi Könyvtár, *Papné Angyal Ágnes*, Debreceni Megyei Könyvtár) gondolatai erősen rímelték egymásra abban, hogy a mozgalom során a legnagyobb figyelmet a gyermekekre kell fordítani, elsősorban őket kell megszólítani, s vonzóvá tenni számukra az olvasást, az irodalmi élményt. Ugyanakkor egyetértettek abban is, hogy a felnőtt generáció bekapcsolása a programba szintén nagyon fontos, hiszen a gyermek mindig mintát követ, nem közömbös tehát, hogy milyen hatások érik a környezetében élő felnőttek részéről. Ezért hirdettek a zalaegerszegiek olvasónapló pályázatát nemcsak az általános és középiskolások, de azok szülei, nagyszülei számára is. A pályázati felhíváshoz csatolt ajánló bibliográfiában családokról szóló irodalmi művekből válogathatnak a résztvevők, s pályamunkáikban az olvasmányokkal kapcsolatos élményeikről, véleményükről kell számot adniuk. Szó esett arról is, hogy az irodalmi élményt még teljesebbé teheti a társművészetek jelenléte, ezért szép számmal voltak és várhatók a jövőben is a zenei vagy képzőművészeti élvezetet is biztosító programok: játékok, kiállítások, előadások. Hangsúlyoztuk, számítunk arra, hogy törekvéseinkben nem maradunk egyedül. Mellénk állnak a pedagógusok, művészek, szociális munkások, orvosok és pszichológusok s azok a politikusok is, akik nemcsak hisznek, de tenni is akarnak egy egészségesebb, derűsebb, a valódi értékeket megbecsülő, kibontakozásukat mindenben segítő társadalomért. Számítunk a közszolgálati médiára, a reklámokra például, hogy legalább az olvasás éve idején ne csak a bankés a szárnyas betéteket, az afrodisziákumként kezelt illatszereket népszerűsítsék, hanem a könyvet, az olvasást is.

Megszóltaltak a jugoszláviai, ukrainai, romániai, szlovákiai és szlovéniai magyar könyvtárosok is (*Benta Ibolya*, *Korolyova Erzsébet*, *Tavaszi Hajnal*, *Hodossy Dezső*, *Papp József*), akik az anyanyelv megőrzését, védelmét vallják legfontosabb feladatuknak. Ők is készülnek az olvasás évére. A sepsiszentgyörgyiek például február 14-én, Bálint napján nyitják a nem titkolt szándékkal, hogy ezt az Amerikától átvett ünnepet magyar jellegzetességekkel ruházzák fel, s így tegyék közkedveltté. Lesz bál és szerelmesvers-mondó verseny is. Sokan terveznek közös programokat az anyaországiakkal, így a csallóköziek Győrrel, a nagyváradiak Debrecennel. Az anyaországból vándorkiállításokat, gyermekfoglalkozásokhoz felhasználható forogatókönyveket, módszertani anyagot tartalmazó multimédiát várnak, s remélik: a határon túliság kérdésköréből előbb-utóbb eltűnik majd a politikum.

Tanácskozásunkra sokan érkeztek olyan meghívottak is, akikről segítséget, támogatást várunk az olvasás éve programsorozatának megrendezésében, lebonyolításában. Örömmel üdvözlöttük *Bársony Csabát*, aki a meghívásunkra reagáló egyetlen minisztérium, az Oktatási Minisztérium küldötteként tisztelte meg közösségünket, s ígérte: minden lehető eszközzel támogatni fogják a kampányt, különösen az iskolai könyvtárak számíthatnak kiemelt juttatásokra állományuk gyarapításához. *Balogh Mihály*, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója s egyben az újból megjelenő Könyv és Nevelés főszerkesztője jelezte: az olvasás éve idején a folyóirat mindegyik száma foglalkozik majd a mozgalommal. Az ezzel kapcsolatos első tanulmány már meg is jelent a 2000. évi 3. számban. Csatlakozott

a koncepcióhoz *Arató Antal*, a Könyvtári Levelező/lap munkatársa is, ugyanakkor nyomatékkal szögezte le: a könyvtáros számára minden év az olvasás éve, így volt ez a kampány ötletének érkezése előtt, s így kell lennie ezután is. *Rigó Béla* főszerkesztő közlendőjében érezhető aggodalom csendült, amikor egyik legszínvonalasabb ifjúsági folyóiratunk, a *Kincskereső* jelenéről s már jó ideje bizonytalannak tűnő jövőjéről beszélt. Az állandó anyagi nehézségek kényszerű megoldásokat szülnek, az elmúlt évben már hármas összevont szám is megjelent. Felhívta a figyelmet arra, hogy a folyóirat nemcsak a gyermekkönyvtárak közönségének szól, és javasolta, rendeljenek belőle a könyvtárak felnőtt olvasóik számára is.

A Magyar Rádió Gordiusz Műhelyének munkatársai közül *Háy András* érkezett, aki a *Könyves* vasárnap címmel ötödik éve folyó műsor szerkesztésének kulisszatitkaiba avatta be hallgatóságát. A Magyar Művelődési Intézet tevékenységét *Tóltésiné Hegyi Zsuzsa* ismertette, s felajánlotta, internetes weblapjukon szívesen közzéteszik az olvasás évéhez kapcsolódó információkat. *Moldován István* is felajánlotta erre a célra a MEK honlapját, s hozzátette: a MEK állományának további gyarapítása során kiemelt figyelemmel dolgoznak a határainkon túli magyar irodalom felvitelén.

Mezey Katalin író, a Könyves Szövetség elnöke bemutatókat, író-olvasó találkozókat ígért a könyvtáraknak, *Végh Károly*, a Petőfi Irodalmi Múzeum marketing-igazgatója pedig a Vörösmarty-évforduló kapcsán rendezett kiállításaiak megtekintésére invitált, s felhívta a figyelmet az interneten található digitális irodalmi akadémiára, melynek keretében mai írókat, költőket is sikerül bevonniuk a múzeumi vérkeringésbe.

A Magyar Kultúra Alapítvány igazgatója, *Koncz Gábor* nemcsak karakterisztikus humorával vált a tanácskozás egyik legnépszerűbb előadójává, hanem azáltal is, hogy a közgazdász aspektusából szemlélve a témát segített bennünket a lényegre ragadó, racionális és célirányos gondolkodásban. Minden akcióhoz szükség van egy központi gondolatra – közölte –, a megvalósításhoz pedig pénzre és jó szakemberekre, akik kidolgozzák a stratégiát. Az olvasásszervezőknek ebben a folyamatban vállalkozókká kell válniuk, s tudomásul venni, hogy tevékenységük a marketing vastörvényeinek irányítása alá kerül.

Hasznos, sok ötletet, nemes szándékainkban megerősítést adó tanácskozás volt a bakonybéli három nap, s hogy végig ébren tartotta a figyelmünket, azt a nagyszerű előadók mellett a levezető elnököknek: *Nemes Erzsébet*nek, *Zselinszki Lászlóné*nek, *Arató Antal*nak és *Kocsis István*nak is köszönhetjük. Nem lenne teljes a beszámoló, ha megfedekeznenék a napi szakmai programokat záró esti előadásokról: *Berecz András* ízes mesemondásáról, *Németh István Péter* költő bemutatkozásáról és *Dinnyés József* daltulajdonos hangulatos estét varázsoló műsoráról.

Papné Angyal Ágnes